

Populism, universalism och partikularism

Ernesto Laclaus rekonstruktion av populismbegreppet

Av: Kristoffer Olofsson

Handledare: Anders Burman
Södertörns högskola | Institutionen för historia och samtidsstudier
Kandidatuppsats 15 hp
Idéhistoria C | Vårterminen 2021

Abstract

In this study I search for the real understanding of the Laclauian concept of "populism" from both the viewpoint of William Connolly's essentially contested concepts and the conceptual historian Reinhart Koselleck. My starting point for the analysis takes its inspiration from the more contemporary notion of "constructing the social" but tries to focus on a result that can be free from the highly abstract discourse theory put forward by Ernesto Laclau and Chantal Mouffe. The result is a peculiar paradox in which the concept of populism reconstructed by Laclau not only is contested but contested in such way that even the meaning of the word could lose its contextual use in place of another – the political. At the same time, the concept's favorability through a more common usage (or in Koselleckian terminology, its more democratized meaning) must be acknowledged, and in relation to the leftist political parties that use this theoretic, strategic and analytical conceptual category it instead becomes much clearer why its usage is applied but also favoured by Laclau. It could be said that it is the most effective concept in determining the strategic discursive landscape and to shape it in favour of a future left-wing populist movement. At the same time, the concept's claim of being more democratic is not entirely as convincing in regard to the signifier that must be as empty as possible to fulfill the populist demands of its political subjects. This means that its value entirely comes from the political subjects' meaningful projection, and in one way only can be said to engage with these subjects through the channeling of the already expected dissent and disaffection of the people behind the discursive and overdetermined identities.

Keywords: Populism, Laclau, Koselleck, Connolly, Essentially Contested Concepts, Geschichtliche Grundbegriffe, Hegemony

Full English title: Populism, Universalism and Particularism: Ernesto Laclau and the Reconstruction of the Concept of Populism

Innehåll

1.1 Inledning	4
1.2 Syfte och frågeställning	7
1.3 Teori och metod.....	7
1.3.1 Reinhart Kosellecks ”Grundbegriffe”	9
1.3.2 William Connollys ”essentially contested concepts”	11
1.3.3 Tillvägagångssätt, källmaterial och avgränsning	12
1.4 Tidigare forskning	13
1.4.1 Forskningsläge	14
1.5 Disposition.....	18
2. Undersökning och analys	19
2.1 Bakgrund	19
2.1.1 Ernesto Laclau och peronismen	19
2.1.2 Hegemonin och den socialistiska strategin	20
2.2 Begreppets (re)konstruktion	21
2.2.1 Den historiska förståelsen av begreppet populism.....	22
2.2.2 Mot en populistisk utgångspunkt	25
2.2.3 Antagonistiska krav och folkets särskiljande	27
2.2.4 Ekvivalenskedjans utsträckning	29
2.2.5 Populism och det politiska	31
2.2.6 Den flytande signifikanten och de universella anspråken	34
3. Sammanfattning och slutdiskussion	36
Käll- och litteraturförteckning	39

1.1 Inledning

Third way politics is not a continuation of neoliberalism, but an alternative political philosophy to it. Social democrats, as I shall emphasize below, need to overcome some of their worries and fears about markets. But the neoliberal idea that markets should almost everywhere stand in place of public goods is ridiculous. Neoliberalism is a deeply flawed approach to politics, because it supposes that no responsibility needs to be taken for the social consequences of market-based decisions.¹

I detta citat från boken *The Third Way and Its Critics* (2000) cementerar den brittiska sociologen Anthony Giddens den tredje vägens politik som något annat än ett fortsatt accepterande av den nyliberala hegemonin. Den socialdemokratiska politiska framtiden måste istället överge sina rädslor för marknaden och arbeta fram nya vägar för att möta den värld som lägger 1900-talets stora konflikter bakom sig. Genom 90-talets successiva inkorporerande av marknadsliberala ideal hade termen ”tredje vägen” vid början av 2000-talet nästintill blivit ett faktum för många vänsterinriktade partier i Europa. Samtidigt framhåller Giddens att termen i sig inte betyder något speciellt, och är förutom dess förknippande med Tony Blair och New Labour inspirerad av den pragmatiska arbetsmarknadsinriktade politiken som funnits i Skandinavien.²

Nästan tjugo år senare citerar den belgiske politiske filosofen Chantal Mouffe det uttalande av Blair som kanske mest centrerar den tredje vägens politiska filosofi: ”Valet står inte mellan en vänsterinriktad och en högerinriktad ekonomisk politik, utan mellan en god ekonomisk politik och en dålig.”³ Hon menar tvärtemot Giddens att den nyliberala ordningen uppfattades som ett öde som vänstern helt enkelt var tvungen att acceptera.⁴ Det utrymme som förut fanns för medborgare mellan två tydligt skilda politiska linjer skulle istället genom detta konsensusökande överlåtas till förmån för en mer teknisk kunskap och sakkunniga politiker som ”visste bättre”, och därmed menade Mouffe att politiken förlorade sin demokratiska och folkliga förankring.⁵ Men frågan återstår fortfarande: vart tar politiken vägen när den förlorar denna folkliga förankring?

---

¹ Anthony Giddens, *The Third Way and Its Critics* (Cambridge: Polity, 2000), s. 32.

² Anthony Giddens, *Tredje Vägen: Om socialdemokratins förnyelse*, 1 uppl, översättning: Lillemor Jonsson (Stockholm: Atlas, 1999), s. 7–8.

³ Chantal Mouffe, *Till vänsterpopulismens försvar*, övers. Oskar Söderlind (Hägersten: Tankekraft, 2019), s. 15.

⁴ Ibid.

⁵ Ibid.

Detta samförstånd som Mouffe beskriver i *Till vänsterpopulismens försvar* (2019) är i hög grad en vidareutveckling och summerande av boken *Om det politiska* från 2005.⁶ Där positionerar hon sig tydligt utifrån den tredje vägens politiska konsekvenser i Storbritannien där hon menar att det högerpopulistiska UKIP:s väljarstöd måste tas på allvar.⁷ Det är med andra ord långt ifrån en slump att de förhållanden som underlättade för UKIP i hög grad kunde kopplas ihop med New Labours successiva förflyttning högerut. Många av de som tidigare kände ett hopp och representation av Labour under Tony Blairs ledning fick sina begär och krav avskrivna från den politiska debatten, och var därmed en grupp som lätt skulle kunna attraheras av en skicklig demagog. De högerpopulistiska partierna formulerar – trots det högst problematiska sätt de gör det på – demokratiska krav som de traditionella partierna inte längre tar hänsyn till menar Mouffe.⁸

Om man för en stund går med på de argument som Mouffe framför kan man utmåla en liknande situation även i Sverige, där de högerpopulistiska Sverigedemokraternas framfart kan kopplas samman med den högerförflyttning som SAP oundvikligen gjort sig skyldiga till under samma tidsperiod. I en debattartikel har vissa nyligen gått så långt att de menar att den välfärdsmodell som kanske främst uttrycker sig genom socialförsäkringssystemet inte längre kan sägas följa inkomstnivåerna, och att ”Sverige har de senaste decennierna i realiteten stegvis rört sig bort från den nordiska välfärdsmodellen.”⁹ Författarna understryker att konsekvenserna av denna utveckling, som inte är ett resultat av aktiva beslut utan en samhällelig process, till syvende och sist självklart är ”en politisk fråga” samtidigt som de framhåller – och är av större intresse – att de inte är helt övertygade ”om att detta är en utveckling som har stöd av en majoritet i Sveriges riksdag eller en solid folklig förankring.”¹⁰ Men vem är det egentligen som kan sägas äga denna folkliga förankring, och vem är det som egentligen kan sägas representera ett så kallat folk? Finns det ens ett så kallat folk?

Göran Greider och Åsa Linderborg skriver i *Populistiska Manifestet* (2018) att ”Populismen blir en mäktig flod först när många källor till missnöje rinner samman.”¹¹ Och visst är det möjligt att tänka sig att i det tillfälle som ett missnöje når en bredare publik, eller

---

⁶ Chantal Mouffe, *Om det politiska*, övers. Oskar Söderlind (Hägersten: Tankekraft, 2008).

⁷ *Ibid.*, s 72–73.

⁸ *Ibid.*

⁹ Daniel Barr & Joakim Palme, ”Ingen talar om att Sverige inte längre är en välfärdsstat”, *Dagens Nyheter* (DN) 20/12 2020, <https://www.dn.se/debatt/ingen-talar-om-att-sverige-inte-langre-ar-en-valfardsstat> [hämtad 2021-05-22].

¹⁰ *Ibid.*

¹¹ Göran Greider & Åsa Linderborg, *Populistiska manifestet* (Stockholm: Natur & Kultur, 2017), s. 15.

skapas av en bredare sådan, är det lättare att enas i hopp om att bryta detta missnöje. Greider och Linderborg refererar även till den kände populismforskaren Jan-Werner Müller, som menar att det egentligen är svårt att bestämma vad som faktiskt är ett folk — det är en för abstrakt kategori.¹² Samtidigt nämner de också en annan inflytelserik röst på populismområdet, Ernesto Laclau, som istället menar att: ”Folket är en händelse, något som skapas i stunden, något som uppstår när populisterna pratar om det [...]”.¹³ Frågan är alltså när detta folk skapas, och hur detta kopplas samman med det begrepp som står i centrum för denna inledande diskussion, nämligen *populism*. Hur kan vi förstå vad populism egentligen betyder? Hur är detta kopplat till frågor rörande demokratisk representation? Och kanske mer intressant, hur kan vi förstå Laclaus populismbegrepp?

Ernesto Laclau skriver i förordet till boken *On Populist Reason* (2005) att det överliggande problem som boken vill ta itu med är den naturliga eller logiska formeringen av kollektiva identiteter, med andra ord, hur ett så kallat folk blir till eller skapas.¹⁴ Det är inledningsvis oklart vad Laclau själv menar med populism. I många avseenden kan man säga att ordet populism verkligen har blivit något av ett modeord i dagens debatt, och används både i försök att försvara sina egna demokratiska och jämlika strävanden, men kanske framförallt – och kanske vanligare – att utmåla andra som inte håller med den politik man själv framhåller. Men även om vi inte använder oss av denna mer moderna förståelse av populism, så är begreppet för Laclau även det ett mångtydigt sådant. Laclau väljer alltså att utgå från vissa aspekter, och historiskt *rekonstruera* det populistiska begreppet utifrån de emancipatoriska och demokratiska karaktärer som begreppet från en början hade.¹⁵ Laclau vill alltså ”ta tillbaka” det begrepp som en gång var ett användbart bejakande begrepp för att göra det politiskt användbart för vänstern. Det är även möjligt att se Laclaus rekonstruktion av begreppet populism utifrån hans egen (och Mouffes) diskursteori, där språket och diskurserna är möjliga men aldrig nödvändiga, och därför blir varje begrepp möjliga att konstruera på nytt.

---

¹² Göran Greider & Åsa Linderborg 2017, s. 33.

¹³ Ibid.

¹⁴ ”The main issue addressed in this book is the nature and logics of the formation of collective identities.” Ernesto Laclau, *On Populist Reason*. (London: Verso Books, 2005), s. ix.

¹⁵ För mer information om begreppets uppkomst i USA i slutet av 1800-talet och senare användning, se Rovira Kaltwasser, Cristóbal, Taggart, Paul A., Ochoa Espejo, Paulina & Ostiguy, Pierre (red.), *The Oxford Handbook of Populism*, (Oxford: Oxford University Press, 2019), s. 2–10.

1.2 Syfte och frågeställning

Utgångspunkten för undersökningen är att det begrepp som Laclau vill rekonstruera är ett historiskt sett mångtydigt sådant. Därför är syftet med föreliggande undersökning att analysera Ernesto Laclaus rekonstruktion av begreppet populism i *On Populist Reason* från 2005. De frågeställningar jag utgår från lyder:

1. Vad menar Laclau med ”populism”?
2. Hur rekonstruerar Laclau begreppet?
3. Hur kopplar Laclau samman populismbegreppet med skapandet av politiska identiteter?

Laclau vill återupprätta den emancipatoriska och ”positiva” karaktären av populismbegreppet, men menar samtidigt att begreppet trots denna historiska mångtydighet pekar mot viktiga aspekter i det politiska.¹⁶ Laclau ställer sig alltså frågan: hur ska man trots begreppets otillräckliga definition närma sig populismen som sådan, i synnerhet när man talar om formeringen av politiska identiteter och användandet av begreppet som en politisk logik? Det går att säga att populism är en politisk rörelse som innefattar en större mängd viljor, men frågan återstår om dessa viljor skapas genom populismens förenande kraft eller om dessa viljor redan på förhand existerar och i sig utgör den förenande kraften.

Denna uppsats vill därför inte värdera olika populistiska former, utan snarare, ur ett idéhistoriskt perspektiv undersöka Laclaus rekonstruktion av begreppet ”populism”. Det är inte helt lätt att säga vem som representerar en elit och vem som representerar ett så kallat folk, men det som är säkert är att demokratiska värden och jämlikhetsanspråk möts och utmanas inom förståelsen av vad populism egentligen kan tänkas stå för, och detta är i många sammanhang någonting som kan vara viktigt att undersöka och reflektera över historiskt.

1.3 Teori och metod

För att på ett så fruktbart sätt som möjligt kunna genomföra föreliggande undersökning har jag valt perspektiv som utgår från hypotetiska antaganden och utgångspunkter men som också fungerar mer som en analytisk verktygslåda. Dessa utgår från min avsikt att analysera själva begreppet populism ur ett idéhistoriskt perspektiv, och hur jag – som historiker på ett eller annat sätt hela tiden strävar efter att så gott som möjligt förhålla mig som en observatör i

---

¹⁶ Ernesto Laclau, *On Populist Reason*. (London: Verso Books, 2005), s. 3.

förbindelse till det historiska materialet – också måste identifiera vissa svårigheter med att utföra den undersökning som jag ålagt mig till. Detta är särskilt viktigt att ha i åtanke när man undersöker ett begrepp som är ämnat för ett analytiskt syfte; alltså, som ett analytiskt-teoretiskt begrepp som kan användas i politisk argumentation och för att identifiera och undersöka populism och populistiska rörelser, men som också utöver detta är ett vanligt förekommande fenomen även i mer vardagliga diskurser.

Med andra ord, det är väldigt lätt att i utförandet av denna eller liknande undersökning blanda ihop källmaterialets begrepp med historikerns egna analytiska begrepp, särskilt när det gäller ett begrepp som populism som används på många olika sätt i olika sammanhang och som även förekommer i hög grad i vår samtid.¹⁷ Varje begrepp har en historisk utvecklingsgång vars mening i en viss utplacerad tidpunkt inte kan sägas ha en entydig fixerad sådan, utan tvärtom; den historiska utvecklingen som ligger till grund för en viss förståelse av ett sådant begrepp lever i högsta grad kvar i den tids (re)konstruktion av detta – även om man, så att säga, raderar de idéhistoriska genealogierna för detta koncept och istället försöker tänka helt nytt – eftersom forskaren, eller om man så vill, det observerande, analyserande subjektet, själv har en *a posteriori* uppbyggd förståelse som själv ligger till grund för förståelsen eller till försöket att göra om eller på nytt förstå ett begrepp.

Med det sagt måste det finnas någonting man kan göra med ett visst begrepp såsom vi väljer att se på det utifrån ett visst givet temporalt tillstånd – speciellt ett sådant som används dagligen i ett praktiskt-politiskt sammanhang – och då blir frågan: vad är detta ”någonting”? Och kan en sådan undersökning av ett visst begrepps synkrona tillstånd bryta upp och problematisera en bredare och mer naturaliserad syn på detta begrepp? För att kunna svara på dessa måste vi ställa oss själva ytterligare ett par frågor, såsom: vad är meningen med detta begrepp utifrån en viss kontextuell situation? Vidare, finns det någonting i denna kontextuella situation som gör att förståelsen av detta begrepp påverkas, och är det möjligt att utröna vad detta kan vara för att möjliggöra en större förståelse för ett visst begrepps föränderlighet av dess mening över tid? Alltså går det – förutom begreppets egen historiska mening – att skilja ut dessa kontextuella eller ”meningsproducerande” processer?

I viss mån går det, men om man talar om vissa begrepp som med största sannolikhet kan sägas vara mycket komplexa sådana, och därmed, växt fram ur vitt skilda sociala, politiska,

---

¹⁷ Denna diskussion kring Reinhart Kosellecks syn på historikerns förhållande till politiska begrepp och dessa begrepps samtida parallella existens i samtiden diskuteras av Kari Palonen i artikeln ”Contingency, Political Theory and Conceptual History.”, i Javier Fernández Sebastian (red.), *Political concepts and time: New approaches to conceptual history* (Santander: Cantabria University Press, 2011), s. 180.

historiska processer, blir det svårare eller till och med omöjligt att sluta sig till ett sådant antagande. Dessa begrepp är i viss mån del av samma processer – man kommer med andra ord inte undan de historiska processernas påverkan på begreppet – utan man får helt enkelt sluta sig till att de är en del av det. Men när vi antagit denna position blir då istället frågan: hur konstrueras ett visst begrepp utifrån en viss situation eller en viss tänkares håll, och hur kan vi förstå denna begrepps konstruktion vars centrala aspekter grundar sig i ett val och är ett fokuserande av vissa aspekter till bekostnad av andra? Då bör vi istället för själva ”resultatet” av begreppet undersöka den praktik som ligger till grund för denna konstruktion.

Till bakgrund av denna diskussion blir min avsikt därför att göra ett specifikt historiskt nedslag och titta på en specifik användning av ett begrepp. Utifrån dessa mer generella utgångspunkter – och mina begreppsanalytiska intentioner – har jag valt två perspektiv för ändamålet. Det ena utgår från Reinhart Kosellecks syn på grundbegreppen (*Grundbegriffe*), och det andra utgår från William Connollys vidarearbetning av W.B Gallies ”i grunden omstridda begrepp”. Jag vill jag därför i så hög grad som möjligt angripa detta ur de valda perspektivens (begreppsanalytisk och begreppshistorisk) ingång och därmed menar jag också att det finns ett samband mellan dessa två. Dessa perspektiv är också valda utifrån att jag inte avser att hamna i en situation där jag analyserar Laclaus begrepp utifrån hans egen diskursteori, samtidigt som jag förstås inser svårigheten i detta, eftersom vissa termer och förklaringsätt ur Laclaus (och Mouffes) begreppsapparat är svåra att förklara eller att förstå på ett enhetligt sätt utan att använda mig av sådana termer som till exempel ”diskursiv konfiguration”, ”ekvivalenskedja”, ”tom signifikant” eller ”överbestämning”. Jag menar att det fortfarande går att utröna de centrala aspekter som finns i dessa termer (och Laclaus populismbegrepp) utan deras diskursteoretiska element.

1.3.1 Reinhart Kosellecks ”Grundbegriffe”

I Kosellecks syn på historiska begrepp är mångtydigheten och den ständiga föränderligheten avgörande aspekter, och det är också genom studerandet av dessa så kallade *Grundbegriffe* (grundbegrepp) – alltså begrepp som enligt Koselleck är ofrånkomliga och oersättliga i den politiska och sociala vokabulären – som man kan fastställa och förklara de kontexter och temporala skikt som dessa växer fram ur.¹⁸

---

¹⁸ Melvin Richter & Michaela W. Richter, ”Introduction: Translation of Reinhart Koselleck’s ”Krise,” in *Geschichtliche Grundbegriffe*”, *Journal of the History of Ideas* 67:2 (2006), s. 345.

I det begreppshistoriska lexikonet *Geschichtliche Grundbegriffe* (som är skriven tillsammans med Otto Brunner och Werner Conze mellan åren 1967–1992 och spänner över 7000 sidor och cirka 110 inlägg) var ambitionen att kartlägga och studera dessa historiska grundbegrepp genom dess framväxt till vår samtid.¹⁹ Detta för att på så sätt inte bara nå större kunskap om grundbegreppen och de historiska tider som de växte fram ur, utan också genom dessa begrepp förstå modernitetens progression i sig.

Denna utvecklande modernitet och övergångstid (som Koselleck kallar för *Schwelienzeit* och fastställer till under perioden 1750–1850) är den tid då grundbegreppen *temporaliserar* där begreppens omfång sträcks ut och dess meningsfullhet når en större tidslig dimension.²⁰ Dessa begrepp kunde vara revolution, staten, civilsamhälle, demokrati eller kris.²¹ I inledningen till *Erfarenhet, tid och historia* beskriver Helge Jordheim grundbegreppet ”demokrati” och dess förändring: ”Efter 1750 frikopplas ’demokrati’ från sin snäva, konstitutionella och lärda kontext och blir ett begrepp som olika personer i den politiska offentligheten tar i bruk när de ska sätta ord på sina framtidsvisioner, sina förhoppningar och sin ängslan.”²² Och just i samma tillfälle som dessa ord förlorar sin ursprungliga eller mer direkta mening, blir historien inte längre *historia magistra vitae* utan ”som en öppen, rörlig och oändlig process.”²³

För att i denna undersökning använda mig av den syn Koselleck har på de så kallade grundbegreppen har jag både använt mig av både *Erfarenhet, tid och Historia* men också artikeln ”Introduction: Translation of Reinhart Koselleck’s ’Krise,’ in *Geschichtliche Grundbegriffe*”, som är en introduktion till Melvin Richter och Michaela W. Richters översättning av Kosellecks bidrag till lexikonet över grundbegreppet *kris*. Just Kosellecks inlägg över begreppet kris menar författarna är av central betydelse på grund av ordets ständigt förekommande användning i politiska, ekonomiska, sociologiska och psykologiska diskurser.²⁴ Utöver temporalisering som kriterium blir även grundbegreppen ideologiserade, demokratiserade och politiserade.²⁵ Begreppet kris och dess retoriska funktion att ”skapa”

---

¹⁹ Hela originaltiteln lyder *Geschichtliche Grundbegriffe. Historisches Lexikon zur politisch-sozialen Sprache in Deutschland*. Reinhart Koselleck, *Erfarenhet, tid och historia: om historiska tiders semantik* (Göteborg: Daidalos, 2004), s. 18.

²⁰ Richter & W. Richter 2006, s. 347. Enligt författarna kallade Koselleck ursprungligen denna tid för *Sattlezeit* (sadeltid) men i senare skrivelser tonade ner denna period och kallade den för *Schwelienzeit* (tröskeltid). För temporalisering se Koselleck 2004, s. 19–20.

²¹ Richter & W. Richter 2006, s. 347.

²² Koselleck 2004, s. 20.

²³ Ibid.

²⁴ Richter & W. Richter 2006, s. 347–348.

²⁵ Koselleck 2004, s. 20, Richter & W. Richter 2006, s. 349.

krissituationer och därmed genomdriva politik är också av intresse för populistisk forskning.²⁶ Jag använder mig därmed också av det hypotetiska påståendet att det begrepp som Laclau rekonstruerar, och försöker etablera som ett nytt sådant, är ett grundbegrepp, eller har för avsikt att bli ett grundbegrepp – alltså, som ett oundvikligt och ofrånkomligt begrepp i den dagspolitiska vardagen.

1.3.2 William Connollys ”essentially contested concepts”

Utöver det föregående perspektivet har jag även valt att använda mig av William E. Connollys *The Terms of Political Discourse*, där han vidareutvecklar Walter Bryce Gallies analys om *essentially contested concepts*.²⁷ Eftersom Laclau etablerar ”populism” som en kategori som kan användas i politisk analys är det möjligt att tänja och undersöka detta begrepps konstruktion. Enligt Connolly är det inte bara eftersträvsamt att förklara de begrepp som används för att analysera politiska processer utan dessa begrepp utgör snarast basen för det politiska samtalets dimension.²⁸ Alltså i den mån det är möjligt att använda begreppet i sig utgör denna användning en meningsproducerande handling som får politiska konsekvenser och bestämmer vad och vilket omfång som begreppets aktör kan utöva på det politiska samtalet.

Politiska begrepp och termer kan sägas vara föremål för ständiga meningsskiljaktigheter eftersom de är ideologiska och uppbyggda av flera underliggande värdeladdade påståenden, men vilka är egentligen de kriterier som enligt Connolly bestämmer vad som är i grunden ett omstritt begrepp? En av dessa egenskaper är att i det ögonblick som begreppets mening inte till fullo kan förstås och förklaras genom olika förståelser av dess betydelse (inom ett slutet system av bärande idéer eller grunduppfattningar) uppstår en konceptuell dispyt; det går inte helt och hållet att nå konsensus endast genom de termer som används för att nå fram till begreppets mening. En annan egenskap av ett i grunden omstritt begrepp är när den praktik som begreppet pekar på förklarar olika dimensioner av samma komplexa fenomen, och således är oförmöget att på ett tillräckligt ansenligt sätt tydliggöra dessa olika egenskaper genom samma begrepp.²⁹

---

²⁶ För en introduktion över forskningsområdet, se Benjamin Moffitt, *The Global Rise of Populism: performance, political style and representation* (Stanford, California: Stanford University Press, 2016), s. 113-132.

²⁷ William E. Connolly, *The Terms of Political Discourse* (1974), 3. uppl. (Oxford: Blackwell, 1993).

²⁸ Ibid., s. 3. ”Since the discourse of politics helps to set the terms within which that politics proceeds, one who seeks to understand and to assess the structure of political life must deliberately probe the conventions governing those concepts. To examine and accept, or to examine and revise, the prevailing terms of political discourse is not a prelude to politics but a dimension of politics itself.”

²⁹ Connolly 1993, s. 10.

1.3.3 Tillvägagångssätt, källmaterial och avgränsning

Tillvägagångssättet för undersökningen är att genom en närläsning av källmaterialet analysera Laclaus rekonstruktion av begreppet populism utifrån de valda perspektiven. Källmaterialet består som tidigare nämnt av Laclaus *On Populist Reason* från 2005.³⁰ I boken utför han inte bara en grundlig historisk genomgång av det populistiska begreppets motsägelser och tvetydigheter utan också hur dessa tidigare aspekter kan sägas vara relevanta utifrån hans egna diskursteoretiska utgångspunkter att etablera begreppet som en politisk-analytisk kategori. Den väver in frågor och teorier som Laclau diskuterat i tidigare utgivna verk men som här får tillfälle att relateras och centraliseras kring den vänsterpopulism som Laclau förespråkar, till exempel artikeln ”Why Do Empty Signifiers Matter to Politics?”.³¹ Med andra ord tar boken tag i tidigare teoretiska utgångspunkter och frågor som diskuterats på andra håll och samlar dessa inom ramen för hegemoni, antagonism, populism och kollektiva subjekt, och som dessutom i bokens senare del summerar dessa diskussioner och placerar dem i ett samtal med andra politiska vänsterteoretiker.³²

Eftersom mitt fokus för denna undersökning är att analysera Laclaus populismbegrepp kommer min avgränsning och fokus att ligga på själva konstruktionen av begreppet till den punkt där Laclau säger sig hittat en första provisorisk conceptualisering,³³ och även etablerat en preliminär begreppsuppfattning.³⁴ Efter detta behandlar Laclau bland annat den flytande signifikantens teoretiska förutsättningar, populistiska variationer, social heterogenitet, demokrati, affekter och så vidare som så att säga adderar till denna tidigare begreppsenshet och som jag utifrån denna undersökningsprocess ägnar mig åt och sträcker mig mot, men mitt fokus kommer i första hand att ligga på det tidigare begreppet, där alla de grundliga kriterierna etableras. Det är främst i den förra delen av boken som Laclau arbetar på ett mer undersökande och mer ofärdigt sätt, där senare delar mer och mer väver in tidigare diskursteoretiska antaganden och förhållningssätt och placerar dessa i relation till bokens dåtida politiska diskussion.

---

³⁰ Ernesto Laclau, *On Populist Reason* (London: Verso Books, 2005)

³¹ Ernesto Laclau, *Emancipation(s)* (New York: Verso, 1996), s. 36–47, resonemanget återkommer i sin redigerade form i Laclau 2005, s. 69–71.

³² Dessa inkluderar Slavoj Žižek, Jacques Rancière, Antonio Negri och Michael Hardt. Laclau, s. 232–250.

³³ ”I have now introduced all the theoretical variables needed to attempt a first and provisional conceptualization of populism.” Laclau 2005, s. 117

³⁴ ”We have now reached a preliminary notion of populism.”, Laclau 2005, s. 123.

Den samtida relevansen för källmaterialets diskussionsområde bör inte underskattas, samtidigt som det är viktigt att betona att detta är en historisk undersökning där Laclaus begrepp undersöks i så hög grad som möjligt inom ramen för den kontext som bestämde hans utgångspunkter. Därför kan det också vara viktigt att framhålla den tidsram som källmaterialet befinner sig i, och den bredare kontexten kring publiceringen av *On Populist Reason* (som tidigare nämnt publicerades 2005): det var endast något år efter World Trade Center-katastrofen 2001, finanskrisen 2008 hade ännu inte inträffat och det skulle dröja några år innan Apple släppte sin första smarta telefon sommaren 2007.

1.4 Tidigare forskning

Eftersom Laclaus populismbegrepp har som anspråk att som politisk-analytisk kategori svara mot faktiskt föreliggande fenomen och politiska processer, har många som problematiserat och försökt kritisera Laclaus användning av populistiska rörelser runt om i världen som exempel för att på så sätt testa den analytiska tillämpbarheten. Utifrån min ambition att undersöka Laclaus användning av begreppet har därför fokusområdet för den tidigare forskningen kretsat kring själva begreppets användning och dess applicering som både analytiskt verktyg men också dess sammankoppling med andra närliggande områden som kretsar kring politik och demokrati.

För Laclau är populism sammankopplad med det sociala och politiska – konstruktionen av populistiska rörelser är igångsättandet av dessa rörelser och detsamma som den politiska ”antagonistiska kampen” – och därmed inte någon ny form att driva politik, utan snarare ser Laclau att han förklarar redan sociala och ontologiska grundprinciper som så att säga ”grävs fram” genom undersökandet av fenomenet. Därmed sagt är detta inte ett synsätt som hela det populistiska forskningsfältet har, vars ingång ofta överensstämmer med ett intresse som omvärldens politiska angelägenheter ofta tvingat fram, och därför angrips från en mängd olika institutioner och forskningsfält.³⁵

Jag har därför inriktat mig på den forskning som för det första kritiserar själva den analytiska delen av Laclaus begrepp (alltså som ifrågasätter tillämpbarheten av begreppets analytiska funktion), för det andra som diskuterar och relaterar till begreppets mångtydighet och omtvistade aspekt (att populism är ett *essentially contested concept* finns det många som håller med om, bland annat Cas Mudde, men färre som diskuterar på vilket sätt det är

---

³⁵ Rovira Kaltwasser, m.fl. (red.), *The Oxford Handbook of Populism*, (Oxford: Oxford University Press, 2019), 10-16.

omtvistat och särskilt till vilken grad, där många istället avfärdar begreppet helt),³⁶ och för det tredje som placerar Laclaus populistiska begrepp som en identifieringsskapande logik tillika politisk strategi (som bland annat de vänsterpopulistiska spanska Podemos och grekiska Syriza inspirerats av).³⁷

Detta ställer såklart stora krav på källkritik för den som har viljan att läsa denna forskning, då användandet av ”populism” som begrepp ofta tänjs ut i samband med att det kopplas till politiska och mediala händelser utan förankring till den akademiska uppmärksamheten som riktats mot begreppets användning. Det förekommer med andra ord en stor meningsvariation, och det föreligger långt ifrån någon konsensus för hur det ska användas. Det behöver betonas att populism inte kan vara vad som helst som har med ett anti-etablissemang att göra, eftersom olika politiska positioners motstånd (och vad som är ”eliten” och ”folket”) hela tiden inte bara är en ständigt föränderlig process utan också en relativ sådan – utifrån den politiska åskådningsskildringen förändras de politiska begreppen och de beteckningar vi använder för att närma oss dessa.³⁸

1.4.1 Forskningsläge

I Laclaus ögon blir rekonstruktionen av det populistiska begreppet nödvändig för att undkomma begreppets historiska mångtydighet, och därmed närma sig ett mer analytisk-kategoriskt begrepp, som pekar på en oundviklig nödvändig process i det sociala än endast ett ofrivilligt relativt sådant. Ofrivilligt i den meningen att om begreppet ska användas utifrån en viss given kontextuell situation vilar istället begreppet på dessa omständigheter – och inte dess analytiska ambition att förklara ”logiska” sakförhållanden i den mån de kan existera genom diskursteoriens ingångsvinkel.

I Hans Marius Hansteens artikel ”Populism as an Essentially Contested Concept or: On the Dangers of Centrism” utgår diskussionen utifrån Walter Bryce Gallies version av i grunden omstridda begrepp och dess relation till Laclaus populismbegrepp och demokrati. I Hansteens förståelse är även missnöjet en viktig komponent, då det utan ett sådant politiskt begär som

---

³⁶ Ibid., s. 27. Även den framstående populistiska forskaren Margaret Canovan skriver i sin bok från 1981: ”One thing is certain: if the notion of ‘populism’ did not exist, no social scientist would deliberately invent it; the term is far too ambiguous for that.” Margaret Canovan, *Populism: First Edition* (New York: Harcourt, 1981), s. 301.

³⁷ Dan Hancox, ”Why Ernesto Laclau is the Intellectual Figurehead For Syriza and Podemos”, *The Guardian* 9/2 2015, <https://www.theguardian.com/commentisfree/2015/feb/09/ernesto-laclau-intellectual-figurehead-syriza-podemos> [hämtad 2021-05-02].

³⁸ Detta är också en enorm utmaning för den populistiska forskningen framöver – att enas över vad som är och vad som inte är populism. Rovira Kaltwasser, Cristóbal, Taggart, Paul A., Ochoa Espejo, Paulina & Ostiguy, Pierre (red.) 2019, s. 17.

redan är etablerat inte finns någon vilja att sammanlänka olika identiteter och gå ihop mot ett större ”yttre” hot. Utifrån Gallies teorier och hans exempel kring konst – där det är mycket lättare att komma överens om vilket mått eller material en tavla har, men svårare att säga vad som är konst eller ej – menar Hansteen att dessa olika begrepp måste peka på aspekter av ett och samma fenomen; i annat fall rör det sig inte av ett i grunden omstritt begrepp utan istället om ett ”essentially *confused* concept”.³⁹ Populism som begrepp behöver alltså utgå från denna frågeställning enligt Hansteen, annars blir det istället en begreppslik definition som pekar på olika saker utan att referera till en gemensam enhet, och därför ej möjligt att säga om det är ett i grunden omstritt begrepp.

María Pía Lara utgår från Reinhart Kosellecks begreppshistoria och termen ”combat concepts” när hon i artikeln ”A Conceptual Analysis of the Term ‘Populism’” redogör för de resonemang som ofta nämns kring det populistiska begreppet och dess samband med krissituationer, apokalyptiska profetior och anti-institutionella ansträngningar som ofta utmålas som odemokratiska.⁴⁰ Hon avviker från att se populism som en strategi, ideologi eller en viss retorisk stil, och ser populismbegreppets närliggande likheter med Kosellecks krisbegrepp.⁴¹ Hon betonar också att begreppen aldrig kan definieras helt och hållet, utan att varje historisk epok har både sin egen förståelse men också sin egen möjlighet för historikerna och de politiska teoretikerna vid dessa epoker att utifrån sina egna premisser forma dessa begrepp. Samtidigt markerar hon att även om de historiska händelsekedjorna som leder fram till ett sådant begrepp ska förstås utifrån icke-nödvändiga förutsättningar, så pekar det populistiska begreppet fortfarande på något viktigt, och hon menar att Laclau demonstrerar detta tydligt.⁴² Hon framhåller också begreppets intrinsikala förhållande av att vara ett ”combat concept” också används i nyliberala syften (”som counter-concept”) för att utmåla motståndare som irrationella och farliga.⁴³

I artikeln ”Explaining Populism Beyond Laclau: A Historical-Comparative Assessment of On Populist Reason” försöker sociologen Aníbal F. Gauna genom en historiskt jämförande analys applicera Laclaus populistiska tänkande på Hugo Chávez och den Bolivarianska revolutionen i Venezuela.⁴⁴ Det som Gauna kommer fram till är att det blir svårare att

---

³⁹ Ibid., s. 5.

⁴⁰ María Pía Lara, ”A Conceptual Analysis of the Term ‘populism’.”, *Thesis Eleven* 149:1 (2017), s. 35-37.

⁴¹ Ibid., s. 31. För likheten med Kosellecks krisbegrepp, se ibid. s. 37.

⁴² Ibid., s. 42.

⁴³ Ibid., s. 37.

⁴⁴ Aníbal F. Gauna, ”Explaining Populism Beyond Laclau: A Historical-Comparative Assessment of On Populist Reason”, *Thesis Eleven* 140:1 (2017).

exemplifiera och förklara populistiska regimer och deras förhållande till social förändring med Laclaus populismbegrepp eftersom den förhåller sig i ett ”nerifrån och upp” perspektiv, där karismatiska ledare därför blir svårare att analysera utifrån Laclaus utgångspunkter. Istället måste begreppet användas som ett verktyg för att förstå olika mekanismer där Laclaus teori istället är mer lämpad för att förklara själva mobiliseringen av populistiska rörelser.⁴⁵ Detta innebär att den analytiska ansats och ambition som Laclau ämnat för sitt begrepp i en mån kan ifrågasättas, och endast kan vara användbar när man behandlar initierandet och drivandet av politiska rörelser på en större mer ”folklig” nivå.

Det som den argentinske historikern Omar Acha istället tar fasta på i sin artikel ”From Marxist to Post-Marxist Populism: Ernesto Laclau’s Trajectory within the National Left and Beyond” är de historiska faktorer som fördjupar förståelsen kring utvecklingen av den teori som Laclaus bygger *On Populist Reason* på, men också denna relation till andra tänkare och traditioner. Dessa är bland annat den unge Laclaus historiestudier och politiska studentaktivism vid universitetet i Buenos Aires, hans viktiga möte med den marxistiske historikern Eric Hobsbawm (som senare skulle leda till doktorandstudier vid Oxford) och det komplexa förhållandet till det marxistiska idéarvet, vars syntes och vidareutveckling sedermera resulterade i *Hegemonin och den socialistiska strategin*.⁴⁶ *Hegemonin* utgör inte ett källmaterial i denna studie, men det möjligt att tänka sig att *On Populist Reason* på många sätt är en vidareutveckling av de hegemoniska och populistiska förutsättningar som postulerades i den förra skriften, särskilt om man föreställer sig populism som ett centralt begrepp i anslutning till den hegemoniska kampen.

En av Achas poänger är att den historiska analysen som präglat tidigare idétraditioner inom marxismen nedtonas i Laclaus teori, där till exempel politiska identiteter som kretsar kring vänster- och högerskalan istället måste definieras utifrån diskursernas konstituerande roll och inte genom en historisk etablerad egen definition, något som enligt författaren nedtonar tillämpbarheten och trovärdigheten för Laclaus populistiska projekt.⁴⁷ Den transhistoriska karaktären av Laclaus teori blir enligt Acha dessvärre oförmögen att värdera olika typer av populistiska grupperingar. Fascism, socialism och liberalism är genom teorin därför inte i grunden helt åtskilda, eftersom de är representationer av konstitutiva dimensioner av en redan existerande social heterogenitet.⁴⁸ Det som för dem samman är en sorts populistisk rörelse i

---

⁴⁵ Ibid., s. 52.

⁴⁶ Omar Acha, ”From Marxist to Post-Marxist Populism: Ernesto Laclau’s Trajectory within the National Left and Beyond.”, *Historical Materialism: Research in Critical Marxist Theory* 28:1 (2019), s. 183-214.

⁴⁷ Ibid., s. 204.

⁴⁸ Ibid.

sig; det finns med andra ord inte en populistisk identitet som sådan, utan de är mer eller mindre uttryck för denna populistiska logik eller förnuftsprincip.

I Achas artikel undersöks och värderas därmed i huvudsak resultatet av Laclaus framställning, men som jag vill visa i min undersökning så finns det i allra högsta grad en historisk dimension i Laclaus teorier – men kanske inte på främsta sätt som man tänker sig en teoretisk analysmodell som härstammar från en dekonstruktion av det marxistiska idéarvet, som på många sätt är och förblir oundvikligen förbunden med Marx och Hegels historiska analyser, trots den postmarxistiska (och starkt althusserianska, postrukturalistiska) position som Laclau (och Mouffe) utgår ifrån. Istället blir den historiska förståelsen annorlunda i den diskursteori som Laclau använder sig av, eftersom varje historisk identitet inte är bestämd av nödvändighet.

Både Hansteen och Pía Laras bidrag ska här ses utifrån deras begreppsanalyserande utgångspunkter som är Koselleck och Walter Bryce Gallie, där William Connolly senare vidarearbetar Gallies teorier. Pía Lara lyfter också en annan viktig aspekt av populismbegreppet, nämligen dess användning i nyliberala kretsar för att utmåla ett mer demokratiskt motstånd. Detta kan också betraktas utifrån Laclaus stora utmaning att rekonstruera begreppet för vänsterrörelsen, att ha möjlighet att ta tillbaka populismens mer demokratiska och folkliga aspekter från den högerpopulistiska diskursen, och därmed rädda vänsterns ansats ifrån ett nyliberalt hegemoniskt motstånd. Gaunas bidrag diskuterar i första hand (ur en historisk-komparativ redogörelse) den analytiska funktionen av Laclaus begrepp, som därmed sätter de teoretiska grundfundamenten i *On Populist Reason* ur spel. Omar Achas forskningsbidrag ska ses utifrån antagandet att varje begrepp är sprunget ur en viss aktörs kontext, och det är därför viktigt att ta tillvara på de historiska villkor som dikterat Ernesto Laclaus politiska och akademiska bana och hans relation till den argentinska peronismen.

Utifrån dessa bidrag som jag valt att sätta in i detta avsnitt kommer jag även i mindre utsträckning referera till annan forskning (såsom Oliver Marchart och Linda M. G. Zerilli) parallellt i undersökningen för att antingen exemplifiera och underbygga min egen analys eller för att peka mot vidare läsning. Jag vill också understryka att jag är medveten om och går in i denna undersökning som begreppsforskningen om populism generellt är medveten om, nämligen att denna forskning inte alla gånger är helt begränsad till endast begreppet, utan att den även sträcker sig mot det som i vissa avseenden skulle kunna uppfattas vara långt ifrån det begreppshistoriska eller begreppsanalytiska läget. Samtidigt vill jag poängtera att denna del också är viktig med vad begreppet egentligen betyder, särskilt i Laclaus fall där också diskursteorin spelar en central roll.

1.5 Disposition

Eftersom det begrepp som Laclau vill skapa eller rekonstruera är tätt kopplat till den populistiska argentinska populismen (som han i sina studentår till stor del var delaktig i) kommer jag kort redogöra för denna period. Därefter kommer jag också att lyfta fram de centrala delar som Laclau tillsammans med Chantal Mouffe etablerade i *Hegemonin och den socialistiska strategin* och dess relevans för källmaterialet. Efter denna bakgrundsdel börjar jag undersökningen i källmaterialet som tar sin utgångspunkt utifrån de perspektiv som presenterades i avsnittet om uppsatsens teori och metod och som börjar i Laclaus historiska sökande efter det populistiska begreppet. Vidare kommer jag att undersöka och diskutera de centrala aspekter som Laclau upprättat och därefter sammanfatta mina resultat och diskutera detta utifrån mina egna slutsatser men också relatera dessa till det forskningsläge jag redogjort för.

2. Undersökning och analys

2.1 Bakgrund

Här kommer en kort bakgrund om Ernesto Laclau studentår, och därefter hur han sedermera tog sig till Storbritannien för att tillsammans med Chantal Mouffe skriva *Hegemonin och den socialistiska strategin*. Därefter redogör och diskuterar jag de centrala diskursteoretiska aspekterna som upprättas i *Hegemonin*.

2.1.1 Ernesto Laclau och peronismen

Ernesto Laclau (1935–2014) växte upp i Buenos Aires, där han engagerade sig som politisk aktivist under universitetsåren; först i Partido Socialista Argentino och sedermera i den inre kretsen i Partido Socialista de la Izquierda Nacional (PSIN).⁴⁹ Enligt den politiske teoretikern och sociologen Oliver Marchart var det under denna period och denna politiska miljö – som kretsade kring den argentinska politikens framtida möjligheter och dess förbundenhet med peronismen – som skulle ligga till grund för Laclaus politiska tänkande i termer som ”antagonism” och ”populism”.⁵⁰

Till en början närmade sig Laclau studentrörelsen *Reformismo Universitario*, som motsatte sig den populistiska peronismen och Juan D. Perón – trots partiets starka stöd hos arbetarklassen.⁵¹ Efter 1955 års militärkupp som effektivt avsatte Perón (och skickade honom i exil till Madrid) ställde sig Laclau och många av hans partikamrater i det argentinska socialistpartiet tveksamma till det repressiva politiska klimat som följde, som ledde fram till en splittring inom partiet 1958.⁵²

Under åren som följde blev Laclau forskningsassistent vid den sociologiska institutionen, lärarassistent vid den socialhistoriska avdelningen och ledare för studentföreningen *Frente de Acción Universitaria*, vars rörelse sedermera 1963 anslöt sig till PSIN.⁵³ Efter sin examen i historia 1964 hann Laclau med uppdrag både vid Universitetet i Tucumán och Di Tella-institutet innan revolutionen (ledd av Juan Carlos Onganía) inträffade i juni 1966, som ledde till att Laclau liksom många andra akademiker vid denna tid var tvungna att lämna sina poster.⁵⁴ Detta ledde senare via ett forskningsprojekt till hans bekantskap med Eric

---

⁴⁹ Stefan Jonsson (red.), *Samtida Politisk Teori* (Hägersten: Tankekraft, 2015), s. 233. Oliver Marchart, *Thinking antagonism. Political ontology after Laclau* (Edinburgh: Edinburgh University Press Ltd, 2018), s. 102.

⁵⁰ Marchart 2018, s. 102.

⁵¹ Acha 2019, s. 186.

⁵² Ibid.

⁵³ Ibid., s. 187.

⁵⁴ Ibid., s. 192.

Hobsbawm, och en inbjudan till doktorandstudier vid Oxford, där han så småningom hamnade vid University of Essex 1973.⁵⁵

2.1.2 Hegemonin och den socialistiska strategin

Vid Essex träffade Ernesto Laclau Chantal Mouffe, där de båda påbörjade ett intensivt samarbete som sedermera mynnade 1985 ut i *Hegemonin och den socialistiska strategin*.

Utgångspunkten var att hitta en väg framåt för vänstern, där de traditionella vänsterpartierna mer eller mindre sågs som oförmögna att erkänna de politiska rörelser som successivt växte fram efter 68-vänstern: miljörörelsen, andra vågens feminism, gayrörelsen och så vidare.⁵⁶ De kategorier som marxismen arbetade med blev i ljuset av dessa rörelser oförmögna att förklara eller förstå dem – den nuvarande marxismen var helt enkelt låst i dess egna sanningar – som trots dess historiematerialistiska eviga sken även dessa var kulturbundna.⁵⁷

I introduktionen skriver de båda: ”Vänstertänkandet står idag vid en korsväg. Det förflutnas ’uppenbara sanningar’ – de klassiska formerna av analyser och politiska kalkyler, de kämpande krafternas karaktär, själva betydelsen hos vänsterns strider och syften – har allvarligt utmanats av en lavin av historiska mutationer som har slitit sönder själva grunden på vilken dessa sanningar skapades.”⁵⁸ Dessa så kallade historiska mutationer gav Laclau och Mouffe utmaningen, men också möjligheten, att med kritiska ögon blicka över det marxistiska idéarvet och utveckla dess säregna sanningar utifrån poststrukturalistiska och gramscianska inslag, och genom dessa forma en ny teori och socialistisk strategi för vänstern. Denna högst teoretiska och abstrakta position skulle de kalla för *postmarxism*.

I inledningen till den svenska översättningen till *Hegemonin* identifierar Klas Gustavsson tre centrala konsekvenser som Laclau och Mouffes omarbetning medför genom postmarxismen. Den första utgår ifrån att marxismens subjektskategori ”arbetaren” eller den kollektiva ”arbetarklassen” inte längre kan utgöra det primära subjektet i den socialistiska kampen oberoende av historiskt betingade diskursiva konfigurationer, utan eftersom alla dessa subjekt inte är av nödvändighet fastställda måste detta kriterium släppas för en fortsatt

---

⁵⁵ Marchart 2018, s. 9.

⁵⁶ Mouffe 2019, s. 12.

⁵⁷ David Payne beskriver Laclau och Mouffes upptäckter: ”Marxismens kategoriska apriorin – den proletära kampens primat, hypostaseringen av ekonomin som privilegierad plats för samhällsomvälvningar, och så vidare – avslöjades för vad de i själva verket var: betingade antaganden som var styrda av sina egna historiska uppkomstvillkor. Marxismen hade försökt uttala ett antal nödvändiga sanningar om den historiska utvecklingen, men i samma slag hade den låst sig kring vissa superhårda transcendentala kategorier.” Jonsson 2015, s. 238.

⁵⁸ Laclau & Mouffe 2008, s. 36.

socialistisk strävan.⁵⁹ Den andra förutsätter att de socialistiska kamper som förut fungerade i utkanten av ”klasskampen” inte längre kan ses som mindre viktiga i relation till arbetarklassen, utan är lika viktiga. Utöver detta finns det inte längre någon ny rörelse som måste pekats ut som väsentligen mer privilegierad i den socialistiska strategin, utan dessa kategorier är beroende av en högst föränderlig process som måste förstås diskursivt.⁶⁰ Den tredje är att Laclau och Mouffes postmarxistiska revision inte längre förhåller sig till en ”socialistisk kamp”, utan istället är det en ”kamp för radikaldemokrati” där socialismen ses som del av en längre och mer utvecklad radikaldemokratisk strävan. Därmed finns det ingen socialistisk slutpunkt som ska efterföljas, utan istället ska den socialistiska strategin bevitnas utifrån en hegemonisk synvinkel.⁶¹

Den diskursteori som Laclau och Mouffe upprättar i *Hegemonin* är också den som Laclau utgår ifrån i *On Populist Reason*. Enligt min uppfattning är det därför möjligt att hävda att det normativa underskott som återfinns i *On Populist Reason* och dess populismbegrepp – alltså att värdera olika populistiska rörelser som bättre eller sämre – inte är möjligt utifrån diskursteorins ovilja att hantera subjektskategorier, både kollektiva och individuella sådana. Eftersom varje subjekt bestäms utifrån diskursernas placering och förhållandet mellan dem är det istället någonting annat som Laclau vill göra sig bekant med. Det betyder också att den vänsterpopulism som Laclau i viss mån förespråkar inte heller kan sägas vara den enda populism som skulle kunna finnas, utan här är det istället den populistiska logiken som sådan som ska analyseras. Detta gäller också begreppet ”populism”, där det utifrån samma diskursteoretiska utgångspunkter som finns i *Hegemonin* inte av nödvändighet betyder att populism är detsamma vänsterpopulism, utan kan också vara högerpopulism eller något som i vanliga fall eller i vissa diskurser inte alls förknippas med populism. Enligt Laclau är populism en viktig intern logik inom det politiska som sådant och som därför har ett högt förklaringsvärde, men som samtidigt behöver en mycket teoretisk och abstrakt modell för att kunna göra detta på ett tillräckligt bra sätt.

2.2 Begreppets (re)konstruktion

I detta följande avsnitt börjar källmaterialets undersökning, där jag kommer att analysera populismbegreppet och dess rekonstruktion. Jag börjar med Laclaus historiska utgångspunkter som återkommer parallellt under hela boken, men är som mest närvarande i det begynnande

---

⁵⁹ Ibid., s. 11.

⁶⁰ Ibid.

⁶¹ Ibid., s. 12.

kapitlet ”Populism: Ambiguities and Paradoxes”. Därefter sorteras avsnitten utifrån mindre rubriker där jag analyserar de centrala aspekter som ligger till grund för begreppet och dess konceptualisering.

2.2.1 Den historiska förståelsen av begreppet populism

I ett första försök att undersöka och konstruera det populistiska begreppet formulerar Laclau de största hindren: begreppets mångtydighet, dess egenskap av att vara ett deskriptivt men samtidigt ett normativt begrepp, och trots denna dunkelhet att det faktiskt pekar på något centralt i det politiska. Detta paradoxala förhållande är ingenting som påverkar begreppets så kallade attributiva funktion och dess angelägenhet, utan dunkelheten består i själva innehållet eller fenomenet som det pekar mot.⁶² Utmaningen består i att klargöra eller fånga in ett komplext fenomen som är en genomgående logik i politiska sammanhang av största betydelse, samtidigt som denna logik enligt Laclau själv inte helt låter sig besvaras av den populistiska litteraturens tidigare försök att definiera begreppet.

Laclau tar i sin undersökning upp viktiga exempel som vägleder honom; ett av dessa är Margaret Canovan där hon i sin bok *Populism* från 1981 håller sig inom ramarna av empiriska studier av förekommande ”populistiska” rörelser – bland annat amerikanska *People’s Party*, peronismen och den ryska agrarsocialismen (narodnikerna) – för att sammantaget försöka fånga in de gemensamma nämnare som dessa rörelser kan sägas innehålla, och utifrån detta på så sätt dra slutsatser. De två starkaste slutsatserna som Canovan pekar på är det anti-elitistiska elementet och en större vädjan till folket, som Laclau menar inte är helt utan undantag, och på det stora hela inte bidrar till att reducera populismens historiska mångfald till förmån för en klarare definition.⁶³ I andra exempel som i Donald McRaes fall blir det i istället svårigheter med att applicera hans egen populistiska teori på faktiskt existerande populistiska rörelser, även i de rörelser han själv tar upp i essän ”Populism as an Ideology”. Det är alltså den analytiska funktionen som saknar innebörd, och därmed blir den analys som McRae använder alltför vilande på tidigare benämnda populistiska rörelser. Detta är enligt Laclau en generell karaktär inom den populistiska litteraturen, att istället för att bidra med en centrering av vad som verkligen är populism i dess kärna, och utan att grunda denna förståelse helt och hållet på populistiska rörelser, endast adderar ännu fler exempel till en redan uttänjd förståelse av vad populism verkligen innebär.⁶⁴

---

⁶² Laclau 2005, s. 3.

⁶³ Ibid., s. 5–8.

⁶⁴ Ibid., s. 8–9.

I Peter Wiles uppsats om populismen som effekt och syndrom för ett samhälleligt tillstånd är det en för alltför positiv och normativ definition som postuleras. Wiles gör en grundlig framställning av de funktioner och egenskaper som populistiska rörelser innehar, samtidigt som flertalet undantag måste appliceras då många rörelser inte kan sägas inneha dem alla, och även när dessa egenskaper föreligger finns det också en rad motsägelser.⁶⁵

Kenneth Minouges försök ses i Laclaus ögon som ej tillräckligt utifrån dess reflekterande av den redan utbredda uppfattningen av populism, men i Peter Worsleys essä *The Concept of Populism* ser han möjligt väg framåt.⁶⁶ Att populismens betydelse i en mening kan sägas innehålla en begreppslig ”ideologisk” enkelhet (och som många gånger är föremål för elitistiskt motstånd genom ifrågasättandet av denna enkla mening) ska istället denna egenskap ses som ett uttryck för en dimension av en politisk kultur vars temporala tillstånd i historien kan se ytterst olika ut.⁶⁷

Populism ska i den meningen ses mer som en idealtyp än ett precist begrepp, men samtidigt svarar begreppet mot en kulturell samhällelig kontext som i nuet är präglad av ett precist tillstånd (även i dess olika kulturella uttryck). Detta är något som jämförande analyser ofta tar fasta på, men i denna ansats strävar efter ett alltför precist begrepp som ska uppnå kriterierna för att nå koherens med det verkliga fenomenet. Den undersökande frågan är då alltså inte hur populism uttryckts på olika sätt i historien, utan snarare hur varje historisk epok eller kontext givit förutsättningar för ett visst populistiskt uttryck.

Utifrån Kosellecks analys om de så kallade grundbegreppen, är det alltså den historiska semantiken som omsluter begreppet som ger det dess särskilda mening givet ett visst temporalt tillstånd, samtidigt som det finns underliggande och oundvikliga ”grundmeningar”. Dessa meningsbärande grunddelar är i hög grad viktiga att förklara och söka sig efter för att förstå begreppens helhet – samtidigt som varje undersökning av ett grundbegrepp också är underkastad en historisk semantik som präglar denna undersökning. Fortfarande återstår dock frågan om vi vill komma vidare: hur närmar man sig ett sådant populistiskt uttryck?

I Laclaus försök att hitta en alternativ väg framåt blir det alltså två frågor han centrerar sig på: ”till vilken social och ideologisk verklighet svarar populismen mot?” och ”för vilken social verklighet eller situation är populismen ett uttryck?”, och här öppnar sig en större möjlighet ur ett idéhistoriskt perspektiv att undersöka de föreliggande orsakerna. Samtidigt finns ingen möjlighet att avfärda de mer dunkla och svårfångade egenskaperna som begreppet

---

⁶⁵ Ibid., s. 9–10.

⁶⁶ Ibid., s. 13–14.

⁶⁷ Ibid., s. 14.

ofta förklaras (och fördöms) med utan istället ska dessa egenskaper tas för vad de är och varje avfärdandets principer måste förstås och kritiserats utifrån de fördomar som ligger till grund för dem, enligt Laclau.⁶⁸ Kan det vara så att dessa otydligheter i själva verket är så intimt förenade med den sociala verkligheten som populismen i sig försöker förstå att de absolut inte låter sig förklaras med enkla medel? Genom den vetenskapen blir det inte på samma sätt försvarligt att ifrågasätta populism som endast en retorisk paroll eller strategi, eftersom den sociala realiteten går att förklara utan retoriska medel genom politikens och populismens identitetsskapande.⁶⁹ I detta uttryck, eller som titeln till boken avslöjar; i detta ”populistiska förnuft” (*populist reason*), finns en sammanhängande social verklighet som är en konsekvens av en viss social organisering – medveten eller ej.

Därför blir Laclaus försök till en definition att vidare undersöka denna samhälleliga sociala organisering ur ett större idéhistoriskt perspektiv, och därmed vänder han sig främst till Gustav Le Bons *Psychologie des foules* och Sigmund Freuds *Massenpsychologie und Ich-Analys*. Här menar sig författaren finna hitta den svartmålande och förenklade aspekten av populismen ur historiska diskussioner om massan och dess reception, som inte fanns med i den ursprungliga historiska förståelsen av begreppet.⁷⁰

I ett större anspråk av samhällelig institutionalisering och struktur finns det i ”elitens” perception mot ”massan” och ”folket” en fördomsfull och marginaliserande aspekt som kan förklara dess samband med den förenkling som populism utsatts för. I den förståelse av populism som politisk logik som Laclau framställer finns det i min uppfattning inte något teoretiskt utrymme för att värdera olika populistiska grupperingar utifrån de idéhistoriska diskussionerna om massan; här står istället populism för en oundviklig politisk rörelse oberoende av en medveten påverkan eller ej. Man skulle kunna sammanfatta det som att populismens förnuft inte bara är en immanent egenskap av en politisk rörelse, utan att det är denna populistiska princip i sig som organiserar politiken, oavsett den ideologiska princip som först sätter igång den.

---

⁶⁸ Ibid, s. 17.

⁶⁹ Ibid., s. 19.

⁷⁰ Laclau 2005, s. 63. För en kort introduktion till populismens historiska förståelse, se Rovira Kaltwasser m.fl. (red.), *The Oxford Handbook of Populism*, (Oxford: Oxford University Press, 2017), s. 3.

2.2.2 Mot en populistisk utgångspunkt

Med Le Bon och Freuds grupppsykologi i fokus säger sig Laclau genom populismen hitta den ontologiska kungsvägen för att inte bara förstå populismen utan också det politiska i sig.⁷¹ Men för att detta ska kunna gå måste det till bakgrund av Laclaus föregående undersökning finnas två antaganden som följer resten av hans populistiska begreppsdefinition. Dessa följer av de två pejorativa antaganden som författaren menar förföljer populismen och förståelsen för den. Det första är att det populistiska begreppet är vagt och svårbestämt, inte bara i själva begreppet utan i diskursen om den. Det andra är att populism endast är retorik, eller snarare, att populism inte svarar mot en faktisk företeelse utan endast är en språklig konstruktion som bildas genom en betraktares relativa position (och dess beskrivning av vad för denne kan anses vara ”populistisk”, vilket inte behöver vara det för en annan). Mot detta menar Laclau över det första antagandet att den interna komplexiteten i det populistiska begreppet om en social verklig i grunden inte tyder på något internt eller språkligt tillkortakommande, utan snarare är inskriven i den sociala verklighet som begreppet pekar på. Rörande det andra (populism som endast retorik) anser Laclau att fenomenet populism — som i en bemärkelse kan sägas vara skapad genom en språklig struktur — inte endast kan vara ett självständigt så kallat epifenomen utan måste på grund av sin interna sammanhållning svara mot någon form av verklighet, annars skulle denna logik inte finnas kvar i endast en konceptuell tomhet.⁷² Detta är också i linje med Kosellecks syn på grundbegreppen, vars politiska och språkliga abstraktion antas peka mot en reell företeelse, om än dess verkliga historiska mening endast kan förstås ur denna historiska kontext.⁷³ Det blir alltså dessa två antaganden som Laclau tar med sig när han vidare rekonstruerar det populistiska begreppet.

Av denna bakgrund blir det för Laclau omöjligt att se populism som ett politiskt mobiliserande av en grupp som redan på förhand äger ideologiska och politiska egenskaper — dessa skapas istället genom populismens konstituerande kraft.⁷⁴ Det blir genom denna ståndpunkt också svårt att se populism endast som ”tomma” rop i hopp om att finna en politiserbar grupp för att möjliggöra genomdrivandet av en viss politik, samtidigt som det

---

⁷¹ Laclau 2005, s. 67.

⁷² ”To this i opposed two different possibilities: (1) that vagueness and indeterminacy are not shortcomings of a discourse *about* social reality, but, in some circumstances, inscribed in social reality as such; (2) that rhetoric is not epiphenomenal *vis-à-vis* a self-contained conceptual structure, for no conceptual structure finds its internal cohesion without appealing to rhetorical devices.” Laclau 2005, s. 67.

⁷³ ”Nevertheless, this method does not assume that the concepts it tracks are epiphenomenal, mere reflections of more profound political, social, and economic transformations.” Melvin Richter & Michaela W. Richter, 2006, s. 348.

⁷⁴ *Ibid.*, s. 72–73.

inom ramen för en populistisk definition och hegemonisk rörelse finns ett något missnöjesinriktat politiskt mål. Detta mobiliserande initiativ är i grunden förenad med den samhällspolitiska verkligheten, samtidigt som det såklart finns andra politiska logiker bortsett från den rent populistiska. Dock är det utifrån Laclaus synvinkel fruktbart att närma sig den populistiska logiken, eftersom den förhoppningsvis kan avslöja dessa logiska interna samband, och därför utgår analysen från den ”mobiliserbara” funktionen eller processen som Laclau säger sig finna.

Eftersom varje politisk grupp är förenade genom olika individuella viljor, ter sig författarens analys bättre genom att analysera hur dessa viljor kommer till. Hur kan man säga att individuella viljor förenar en sammansatt grupp, som skapas genom en populistisk process? Individuella, sociala begär och anspråk blir den ”minsta enheten” som går att undersöka och applicera på ett populistiskt projekt, för det är dessa begär som i en större nivå utgör politiska begär och krav.⁷⁵ För att konstruera ett populistiskt begrepp och förstå den populistiska logiken, måste denna typ av begärskedja eller anspråkssammanhang förklaras och begripliggöras. I ett politiskt landskap blir alltså de olika individuella begärens istället artikulerade krav som många gånger grundas i partikulära anspråk, men som genom sin succesiva utökning av dessa anspråk (och demokratiska eller folkliga inslag) når en universalitet.⁷⁶

Det som inte behandlas konkret av Laclau men som präglar konstruktionen av begreppet så här långt in i undersökningen är de emancipatoriska och frigörande aspekterna av dessa politiska begär som utgör ett ständigt motiv, om inte själva huvudfokuset för Laclau. I Laclaus populism är det inte nödvändigtvis färdiga begär och konkreta politiska förslag som utgör populismen, utan istället ligger det dolda krav under en sorts folklig yta som inte behandlas på det dagspolitiska bordet, och det är kring dessa former som det alltså är nödvändigt att tala om populism som en politisk logik. Det råder alltså ingen tvekan om att Laclau ser populism som konstituerandet och även kultiverandet av politiken på en bredare nivå, men med hjälp av begär och anspråk som redan existerar; populism är ett sätt att skapa vägar framåt för dessa begär.

I ett exempel kring bostadsproblematik hos jordbruksmigranter i en stads utkanter visar Laclau tydligt hur ett missnöje kan uppstå genom individuella (isolerade) begär som länkas

---

⁷⁵ Ibid., s. 73.

⁷⁶ Ibid., s. 74.

ihop till ett sammansatt folkligt krav mot en enhetlig makt.⁷⁷ Genom att denna grupp begär en mer rättvis situation (och länkas samman genom deras gemensamma vilja att förändra situationen) skapas denna grupp och de individuella politiska identiteter som utgör den. Samtidigt är det inte samma krav som alla dessa politiska subjekt positionerar sig med, utan i exemplet kring migranterna är bostadsproblematiken till en början det största missnöjet, men detta problem är egentligen endast en flodmynning för andra kringliggande (men kanske inte lika akuta) problem såsom vatten, hälsa, utbildningsmöjligheter och så vidare.⁷⁸ Det är med andra ord genom de oartikulerade partikulära kraven som dessa politiska begär skapas. Detta ställer i en bredare politisk miljö frågor kring de krav som begreppet ställer på samhällets makthavare i anslutning till den populism som Laclau förespråkar, vilka grupper lyssnar vi egentligen till och vilka får i realiteten möjlighet att uttrycka sig?

2.2.3 Antagonistiska krav och folkets särskiljande

De varierande krav och begär som de individuella aktörerna bär fram kan genom dess gruppering och särskiljande av sig själva gentemot ett större hot växa fram som en historisk entitet – ett folk, och ett tidigt stadium av en populistisk konfiguration.⁷⁹ De enskilda kraven blir genom den gemensamma ”antagonistiska kampen” en möjlighet till en enhetlig politisk gruppering, och därmed blir dessa krav alltså populära eller ”objektiva”. Samtidigt är det möjligt att tänka sig politiska grupperingar som inte är populistiska, och det är även svårt att dra en särskiljande linje mellan vad som faktiskt är partikulärt och mer universella (eller demokratiska) krav.⁸⁰ Förutom den av Laclau så kallade ”interna antagonistiska fronten” (särskiljandet av en viss politisk gruppering mot en yttre auktoritet eller fiende) och en så kallad ekvivalent artikulation som möjliggör ”folkets” enhet (som kan sammanfattas som en sammanlänkning av olika politiska krav genom en gemensam sak eller ett gemensamt tecken) menar han att det finns en tredje nödvändighet för populismen som inte kan identifieras förrän den mobiliserande rörelsen uppnått en viss nivå eller momentum – nämligen enandet av dessa

---

⁷⁷ Ibid., s. 73. Denna populistiska aspekt diskuteras även i Hansteens artikel: ”Popular discontent will sometimes inspire social movements; as political movements, they will typically take populist form. Under given circumstances they may effect profound changes to society.” Hans Marius Hansteen 2020, s. 4.

⁷⁸ Laclau 2005, s. 73–74.

⁷⁹ Laclau 2005, s. 74.

⁸⁰ För mer ingående diskussion kring den problematik som uppstår i gränsdragandet mellan partikulära och universella krav, se Laclau, Ernesto, *Emancipation(s)* (New York: Verso, 1996), s. 20–36. Se också Linda M. G. Zerillis resonemang i Simon Critchley & Oliver Marchart (red.), *Laclau: a Critical Reader* (London: Routledge, 2004), s. 89–95.

politiska begär till ett och samma stabila system.⁸¹ Därmed kan det sägas att ett svagare enande inte på samma sätt kan vara en populistisk mobilisering, utan det är just denna utmanande och begärande politiska rörelse som dessutom behöver ha en viss politisk styrka som blir en av de viktigare utgångspunkterna för Laclau.

Det antagonistiska och ständigt utmanande är alltså båda särskilt viktiga utgångspunkter för Laclau i konstruktionen av det populistiska begreppet, samtidigt som det är viktigt att betona att detta är en intern angelägenhet; en inre front som skapas av den populistiska grupperingen mot en externt utmanande aktör eller diskurs. Populism kan i denna mening beskrivas utifrån ett mindre kritiskt perspektiv i anslutning till politiska och samhälleliga normer, samtidigt som det är svårt att tala om vad dessa tidigare normer kommer ifrån. På samma sätt som man kan peka på någonting som icke-demokratiskt utifrån en normativ begreppsdefinition av till exempel ”demokrati” (som Connolly gör)⁸² är det mycket svårare att göra detta med ”populism” eftersom de tidigare normer som finns kring populism är, och som visas genom Laclaus idéhistoriska tillbakablick, mycket svåra att entydigt fixera till endast ”populism” utan att dra in fler omkringliggande koncept (som till exempel de genealogiska konnotationerna med masspsykologin och en mer negativ inriktning som fokuserar på att kontrollera en massa mot ett politiskt mål).⁸³

Laclaus mer ”positiva” populistiska begreppskonstruktion inriktar sig därför inte bara på att försöka hitta grundläggande likheter i begreppet, som benämns som *unit-criteria* eller ”enhetskriterier” hos Connolly, utan också att skapa och konstruera helt nya sådana, som i en mening Laclau vill frigöra från den tidigare historiska meningen.⁸⁴ De så kallade ”enhetskriterier” (som genom olika aktörers varierande tolkningar blir ett möjligt villkor för ett i grunden omstritt begrepp) är också väldigt kontextberoende, dess mening skiftar konstant i olika diskurser (från vardagligt till politiskt till medialt) när man talar om det ”populistiska” som många gånger skulle kunna benämnas som endast en medveten politisk strategi som

---

⁸¹ ”We already have two clear preconditions of populism: (1) the formation of an internal antagonistic frontier separating the ‘people’ from power; and (2) an equivalential articulation of demands making the emergence of the ‘people’ possible. There is a third precondition which does not really arise until the political mobilization has reached a higher level: the unification of these various demands – whose equivalence, up to that point, had not gone beyond a feeling of vague solidarity – into a stable system of signification.” Laclau 2005, s. 74.

⁸² ”If we say that a society is undemocratic or that a practice does not meet democratic standards, we are typically characterizing that practice or society critically; we are describing it from the vantage point of accepted standards of political participation, debate, and accountability.”. William E. Connolly, *The Terms of Political Discourse* (1974), 3. uppl. (Oxford: Blackwell, 1993), s. 29.

⁸³ Detta diskuteras även på sidan 22 i uppsatsen.

⁸⁴ Connolly diskuterar om den relativa öppenhet som finns i dessa enhetskriterier, samtidigt som dessa tillsammans gör ett begrepp komplext. I Laclaus fall utgör denna öppenhet en möjlighet för en ”diskursiv yta” att måla helt fritt och ”rekonstruera” begreppet. Connolly 1993, s. 20.

vädjar till ett "folk". Samtidigt som detta i linje med diskursteorins kontingensbegrepp, alltså, att diskurserna är möjliga men aldrig nödvändiga, och därför är det möjligt för Laclau att omforma den diskursiva artikulationen kring det populistiska begreppet (och därmed populismen i sig).

I och med att Laclau tar sig an en historisk analys för att komma närmre populismens "kärna" (huruvida det nu finns en sådan) så är den historiska analysen själv underkastad ett urval och därmed en meningsproduktion, även under de avsnitt där författaren främst kanske endast gör en ahistorisk undersökning. I *On Populist Reason* gör Laclau den historiska analysen främst i de första tre kapitlen, men de förekommer fler gånger genom hela boken. På samma sätt som Laclau letar efter populismens kärna ur ett historiskt perspektiv så borde detta enligt min uppfattning ses som den finske statsvetaren Kari Palonen menar att Reinhart Kosellecks historiska undersökning av politiska begrepp i själva verket är, helt enkelt, en form av politisk teoribildning.⁸⁵

2.2.4 Ekvivalenskedjans utsträckning

Den rekonstruktion som författaren hittills åstadkommit behöver nödvändigtvis inte förutsätta en större folkmassa, samtidigt som ett populistiskt begrepp ändå kan tänkas behöva en sådan. Den "enhetliga kraften" som skapas genom en "antagonistisk inre front" behöver så här långt inte heller tillhöra ett "folk" eller en politisk rörelse, utan skulle (i alla fall i teorin) klara sig med endast ett fåtal politiska subjekt, vars förenande består i den gemensamma politiska kampen och en kraft som är tillräckligt stark att förena dem. Men vad är det då som öppnar för möjligheten till att fånga in och verkställa en större mängd politiska subjekts deltagande? Laclau utgår här liksom på många andra ställen utifrån sin egen diskursteori när han talar om att det finns två olika sätt att konstruera det som han betecknar som det sociala (och därmed till exempel en populistisk gruppering), där det första är förpliktelsen att förhålla sig endast till partikulära krav, och det andra där det istället erkänns en tillfällig eller delvis uppoffring av det partikulära till förmån för en mer universell och "populär" möjlighet genom betonandet av det ekvivalenta eller jämförliga mellan dessa krav.⁸⁶

---

⁸⁵ "The purpose of this article is to show that the historical studies elaborated by Koselleck are in themselves readable as contributions to the field of political theorizing [...]". Kari Palonen, "Contingency, Political Theory and Conceptual History", i Javier, Fernández Sebastian (red.), *Political concepts and time : New approaches to conceptual history* (Santander: Cantabria University Press, 2011), s. 179.

⁸⁶ Laclau, s. 78.

Den första kallar Laclau *logic of difference* och den andra för *logic of equivalence*. Vid en första anblick skulle man onekligen kunna säga att *logic of equivalence* är ett måste om man talar om populism, eftersom en populistisk gruppering måste kunna åsidosätta sina mer särskilda intressen för att enas över en bredare sak (och därmed ansluta till en så kallad ekvivalenskedja), men här menar alltså Laclau att det inte riktigt är så enkelt. Det finns ett komplext förhållande mellan dessa två logiker i anslutning till skapandet av kollektiva subjekt, där de båda behöver varandra i ett växelspel. Laclau tar som exempel att ett samhälle vars ”ultimata horisont” är välfärdsstaten inte av nödvändighet konstruerar politiska subjekt genom en inre antagonistisk front (denna stat är med andra ord en differentiell sådan – *logic of difference*), utan det är istället när denna välfärdsstats hegemoniska position utmanas av privata vinstintressen och ekonomisk girighet (som kan alltså sägas vara en politisk gruppering á la *logic of equivalence*) som det uppstår en möjlighet att skydda och ”gruppera” denna välfärdsstats politiska försvar.⁸⁷

Det är alltså beroende på hur det hegemoniska tillståndet och det övriga politiska landskapet ser ut som man helt och hållet kan fastställa vad som är en *logic of difference* eller *equivalence*, och därmed också i förlängningen vad som i ett givet tillstånd är populistiskt eller ej. Detta är helt i linje med Laclaus (och Mouffes) tankegångar från *Hegemonin och den socialistiska strategin*, där diskursernas konstituerande funktion av de sociala och politiska förhållandena ger dem dess mening, och inte tvärtom. Det lämnas med andra ord inget utrymme för ekonomiska eller politiska ”lagar” som bestämmer dessa förhållanden.⁸⁸ Här kan man verkligen påstå att det populistiska begreppet för Laclau är någonting mer än bara en benämning av politisk retorik eller strategi, och istället etableras och utvecklas här möjligheten för att använda detta begrepp som ett politiskt analysverktyg.

I det samhälle som används som exempel (välfärdsstaten) återfinns alltså ingen antagonistisk karaktär av nödvändighet i det politiska utan det är möjligt och eftersträvsamt att de olika skillnaderna i samhället får vara just olika utan att andra politiska initiativ eller samhällsmodeller måste utmana – det är helt enkelt en politisk rörelse som gör anspråk på att vara en helhetslösning. Det uppstår inga naturliga motsättningar inom detta samhälle (i alla fall inte i teorin) eftersom dess princip bygger på differentiella sociala behov som samhället

---

⁸⁷ Ibid.

⁸⁸ Här benämns Laclau & Mouffes diskursteori som konstituerande jämförelsevis med historiematerialismen (där istället diskursen konstitueras av de sociala och ekonomiska förhållandena) och den kritiska diskursanalysen (där diskursen istället befinner sig i ett dialektiskt förhållande mellan dessa). Marianne Winther Jørgensen & Louise Phillips, *Diskursanalys som teori och metod* (Lund: Studentlitteratur, 2000), s. 26.

möter med differentiella medel.⁸⁹ Därmed är det inte möjligt för detta samhälle att på samma sätt identifiera och artikulera sig själv genom utan en yttre motsättning, som Laclau menar oundvikligen återintroducerar sig själv genom bakvägen.⁹⁰ Och det är alltså först då som det finns en möjlighet att skapa en inre enhetlig front som kan enas mot detta. Även Margaret Thatchers nyliberala politik kan enligt Laclau sägas vara skyldig till detta, men här är det istället marknadens interna logik som ska ”lösa alla problem”. Det var senare som Thatcher enligt Laclau ”hittade” hinder och motsättningar till hennes politiks hegemoniska position, och därmed skapade en av de mest aggressiva och socialt splittrande diskurserna i Storbritanniens historia.⁹¹

2.2.5 Populism och det politiska

Vad har då detta för konsekvenser för Laclaus populismbegrepp? I en mening går det att utröna Laclaus vision för det populistiska; det är som tidigare diskuterat någonting mer än bara en retorisk paroll eller strategi, men också någonting nödvändigt för den politiska motorn. Laclau ser i populismen något som är en grundläggande egenskap för att driva politik överhuvudtaget – det är genom populismens ekvivalenskedjor (sammanlänkandet av singulära krav eller begär) som möjligheten att forma kollektiva subjekt presenterar sig, och därmed att organisera sociala krav och begär till politiska sådana. Populism kan med andra ord i denna bemärkelse inte ses som en utmanare till en liberal demokrati och en effekt av ett politiskt problem, utan snarare en del av politiken som sådan, även den liberala demokratin.⁹² Då är det snarare tal om hur populistiskt vissa politiska utspel kan vara, och vem som i en hegemonisk position (och därmed, mer eller mindre redan använt sig av den populistiska ”logiken”) inte längre behöver använda populismen eftersom diskurserna redan är tillslutna och rättfärdigar varje politiskt beslut och uttryck som hegemonin ”skapat”, och därmed har en konsensus redan uppnåtts inom denna hegemoniska gruppering. Det är alltså enbart när man vill förändra denna hegemoni som populismen behövs och kan användas. Därför kan man säga att i Laclaus version av begreppet är förändring, rörelse och makt centrala delar

---

⁸⁹ Laclau 2005, s. 78. ”In this society, conceived as a continuously expanding system, any social need should be met differentially [...]”. I *Hegemonin* fastslår både Laclau och Mouffe att det inte längre är möjligt att upprätthålla marxismens uppfattning om kommunismen som ”[...] ett genomskeinligt samhälle varifrån all antagonism har försvunnit”. Ernesto Laclau & Chantal Mouffe, *Hegemonin och den socialistiska strategin*, övers. Carl-Michael Edenborg (Göteborg: Glänta & Vertigo, 2008), s. 39.

⁹⁰ Laclau 2005, s. 78–79.

⁹¹ *Ibid.*, s. 79.

⁹² Stefan Rummens argumenterar för att populism skall ses som ett hot mot den liberala demokratin och som ett symptom på en större politiskt problematik. Rovira Kaltwasser m.fl. (red.), *The Oxford Handbook of Populism* (Oxford: Oxford University Press, 2019), s. 16.

samtidigt som demokrati inte är en nödvändighet, utan måste hela tiden kultiveras av den populistiska ”ingenjören”.

Det går också uträna vissa ontologiska antaganden som präglar Laclaus populistiska begrepp. Eftersom populism för Laclau handlar om att skapa ekvivalenskedjor som binder samman politiska subjekt, och politik i detta avseende kan sägas vara detsamma som populism, så är det möjligt att säga att aspekter av Laclaus populistiska begrepp kan sägas utgöra antaganden om den värld som finns bortom politiken.⁹³ Detta alltså under premissen att det populistiska begreppets mångtydiga förhållande beror på dess korrelation med en faktisk social verklighet. Förutom titelns uppenbara anspelning på en populistisk logik (alltså en *a priori* logik som alltså bestämmer kollektiva identiteters formeringsprocess) och dess oundvikliga symbios med Laclau och Mouffes diskursteori (där både individuella subjekt och kollektiva sådana bestäms genom diskursernas konstituerande roll) så finns det i den meningen en ontologisk dimension i det populistiska begreppet som inte i samma mån kan sägas återfinnas i andra definitioner.⁹⁴ Populism för Laclau är alltså ett begrepp för att forma och konstruera världen genom dess individuella beståndsdelar (och diskursiva förhållanden), vare sig dessa är kollektiva eller individuella sådana. Samtidigt är detta inte ett helt lätt åtagande, eftersom varje subjekt är determinerad av en viss diskursiv konfiguration, och således är detta formande åtagande ett ständigt föränderligt sådant, eftersom varje diskurs är kontingent, det vill säga, möjlig men inte nödvändig.⁹⁵

Detta är också särskilt intressant utifrån Laclaus grundförståelse kring diskursteorin (att alla diskurser och begrepp inte är av nödvändighet fastställda) att fråga hur fokuserande på vissa aspekter över andra inspirerar och styr våra praktiska möjlighetsrum utifrån våra begreppsliga abstraktioner. Utifrån Connollys synvinkel blir dessa begrepp de grundbultar som fångar in och bestämmer diskursernas riktning: ”In convincing me to adopt your version of ’ democracy’, ’ politics’, or ’ legitimacy’ you convince me to classify and appraise actions and practices in new ways; you encourage me to guide my own conduct by new considerations.”⁹⁶ De begrepp som politiken använder bestämmer i hög grad det politiska

---

⁹³ ”Does this mean that the political becomes synonymous with populism? Yes, in the sense in which I conceive this last notion.” Laclau 2005, s. 154.

⁹⁴ Oliver Marchart skriver i *Thinking Antagonism* om den ontologiska relevansen: ”Yet, *On Populist Reason* is not simply a book on populism if by the latter we understand a more or less marginal political phenomenon; rather, the logic of populism, unravelled by Laclau, holds the key to any correct understanding of politics as such.” Oliver Marchart 2018, s. 102.

⁹⁵ Laclau & Mouffe 2008, s. 171, ”När vi använder kategorin ’subjekt’ i denna text, syftar vi alltid på ’subjektpositioner’ inom en diskursiv struktur.” För diskursteoris termer ”kontingens” och ”subjekt” se Winther Jørgensen & Phillips 2000, s. 45–48.

⁹⁶ Connolly 1993, s. 39.

samtalet, precis som diskursteorin menar att diskurserna spelar en konstituerande roll för den sociala värld den påverkar, och i Laclaus fall är denna värld vänsterns överlevnad i en nyliberal hegemonisk konfiguration som endast tillåter tredje vägens politik, och endast tillåter populismbegreppet när man vill utmåla sina fiender som irrationella, odemokratiska och farliga.⁹⁷ Det är alltså upp till Laclau att historiskt ”rekonstruera” populismbegreppets mer emancipatoriska och demokratiska karaktärer för att bana vägen för en radikaldemokratisk vänsterpopulism.

I den meningen blir Laclaus projekt att möjliggöra en ny förståelse av populismbegreppet, att på ett sätt ”rentvå” dess mer pejorativa och anti-demokratiska tendenser, för att med förståelsen av att politiska begrepp har en konstituerande makt över politikens samtal, etablera ett nytt sådant som möjliggör en långsiktig politisk strategi. Detta går också att jämföra med den situation som Laclau befann sig i hans studentår, där hans senare parti PSIN tog stöd för peronismen till förmån för en mer långsiktig vänsterinriktad strategi, när många istället skulle avfärda det peronistiska ledarskapet som alldeles för borgerligt. Detta skulle sedermera leda till PSIN:s inkorporerande av de ”populistiska” peronistiska narrativen kring social rättvisa, ekonomisk självständighet och politisk suveränitet.⁹⁸

Även begreppen är alltså möjliga att forma – och i ett sorts metaparadoxalt förhållande kan man säga att även Laclaus populismbegrepp blir därför genom diskursteorin en sorts mytbildning eller en strategisk omformande process för att försöka vrida det populistiska begreppets dimensioner bort från nyliberalismens pejorativa anklagelser mot ett mer positivt begrepp för den populistiska vänstern. Samhället blir alltså ett vitt papper där varje begrepp och diskurs måste politiskt omformas. Men att ontologiskt helt sluta sig till detta antagande utifrån diskursteorins i hög grad konstituerande kraft – att även det som begreppet pekar på är formbart – vore ett misstag. I alla fall i Laclaus populismbegrepp, eftersom det gör anspråk på att överensstämma med ”naturliga” processer i den politiska världen, och därmed, är vissa delar av detta begrepps utsträckning ej formbar utan att förvanska det reella fenomenet. Om man utgår från Kosellecks grundbegrepp blir detta särskilt intressant, eftersom temporalisering, demokratisering och så vidare i så fall leder fram till dessa formbara omständigheter där begreppet blir av med dess ”säregna sanning”, och vars mening därmed blir unik för varje kontextuell situation, samtidigt som grundbegreppet är kristalliserat och

---

⁹⁷ Detta populistiska begrepp och dess relation med Kosellecks krisbegrepp diskuteras i María Pía Lara, ”A Conceptual Analysis of the Term ‘populism’.”, *Thesis Eleven* 149:1 (2017), s. 37.

⁹⁸ Acha 2019, s. 188.

oantastbart av anledningen av att peka på en ofrånkomlig politisk logik. Utifrån detta är det möjligt att säga att även Laclaus populismbegrepp är ett grundbegrepp.

Utifrån tanken att samhället hela tiden är omformbart blir David Paynes observation rörande den samhällseliga strategin för Laclau (och Mouffe) genom *Hegemonin* också relevant, där samhället: ” [...] övergår från att vara ett kunskapsobjekt som forskaren studerar till att uppfattas som en diskursiv yta där innebörder, gränser och möjligheter blir föremål för ändlösa politiska tvister, dekonstrueras och rekonstrueras i och genom strategiska operationer.”⁹⁹ Det går med andra ord att se hela *On Populist Reason* som en av dessa ”strategiska operationer” där Laclaus egentliga intention och ambition för att förklara den populistiska logiken inte endast är en del av det som möjligtvis varit uppdraget för de forskare som kommit före honom; att undersöka vad egentligen populism är. Istället bör *On Populist Reason* enligt mig ses som ett strategiskt inlägg i ett diskursivt landskap som enligt författaren själv är i allra högsta grad möjlig att omforma, och kanske nödvändig att omforma, om vänstern skall klara den konsensusinriktade politikens tredje väg som innan bokens publicering alltmer tog sitt fäste.

2.2.6 Den flytande signifikanten och de universella anspråken

Förutom de partikulära krav som blir universella genom den gemensamma sammanlänkningen (ekvivalenskedjan) behövs också en gemensam signifikant, som kan förstås som en symbol eller ett tecken. Men Laclau menar att universaliteten kommer av att denna signifikant är tom – alltså, det som i själva verket är ett partikulärt krav som detta ”emblem” står för, behöver i dess allmänna mening vara flytande för att verka universellt. Ju mer flytande detta emblem är, desto svårare är det att säga vad det egentligen står för *definitivt*, och därför också möjligt att ansluta sig till det utan absoluta politiska eller populistiska förpliktelser. Detta hänger också ihop med hur lång den så kallade ekvivalenskedjan är – ju fler subjekt som ansluter till dess relevans, desto mindre behöver dessa första partikulära krav finnas kvar i emblemet eller signifikantens mening: ”The more extended the chain, the less these signifiers will be attached to their original particularistic demands.”¹⁰⁰

Det populistiska i Laclaus mening är därför något som inte betyder någonting, men som samtidigt kan säga vägleda olika politiska subjekt eller identiteters begär och sätta dessa i

---

⁹⁹ Jonsson 2015, s. 249.

¹⁰⁰ Laclau 2005, s. 96.

rörelse. För dessa människor – om det nu är människor vi talar om – borde därför denna ”meningslöshet” betyda någonting, eller med andra ord, skapa möjligheten för vissa subjekt att själv projicera sin egen mening på de betydelselösa emblemen. Populism blir därför att skapa ett sorts deltagande för vissa subjekt som till samma grad inte kan sägas vara med i ett politiskt scenario, och därmed blir Laclaus populismbegrepps mer universella karaktär också ett faktum.

Den begrepps konstruktion som Laclau rekonstruerar tar därför fasta på en allmänhet som kanske skiljer sig från en mer vedertagen uppfattning av vad som egentligen är universellt. I ett mer demokratiskt anseende kan man tänka sig att populismens mer jämlika syfte sträcker sig för att engagera en viss politisk grupp utifrån motivet att också dessa ska erkännas, men i en mening blir Laclaus universalitet något annat. Populismens demokratiska karaktär blir i Laclaus version istället ett engagerande av en redan ”missnöjd” grupp som skall omformas och styras med hjälp av den populistiska logiken. Det föreligger därför i min mening inte någon självklarhet att man kan säga att Laclaus populismbegrepp är självklart demokratisk, utan kanske istället inom demokratiska och jämlikhetssträvande ramar förbereder vägar för en politik som så att säga redan finns men tar till vara på den och engagerar den på ett populistiskt sätt.

3. Sammanfattning och slutdiskussion

Jag har nu undersökt Ernesto Laclaus rekonstruktion av begreppet ”populism” i *On Populist Reason* från 2005. Genom mina begreppsanalytiska intentioner har jag utifrån Reinhart Kosellecks syn på de så kallade grundbegreppen och William Connollys i grunden omstridda begrepp analyserat Laclaus populismbegrepp som han haft som intention att etablera som en kategori för politisk analys. Undersökningens frågeställningar har centrerat sig kring vad Laclau menar med begreppet populism, hur han rekonstruerar detta begrepp, och hur detta begrepp kan kopplas samman med skapandet av politiska identiteter. Forskningsläget i uppsatsen har fokuserat kring både Connolly och Koselleck, Laclaus tidiga studentaktivism och delaktighet i den argentinska populistiska peronismen (som både Omar Achar och även Oliver Marchart menar i hög grad kan sägas ligga till grund för begreppet), men också hur det begrepp som Laclau rekonstruerar egentligen kan sägas vara tillämpbar i politisk analys. Utöver det redovisade forskningsläget har jag också parallellt genom undersökningen refererat till annan forskning som jag menar på ett eller annat sätt underbygger min egen argumentation eller som kan fungera som hjälpmedel till vidare forskning.

Populismen för Laclau är inget annat än en ontologisk logik och detsamma som det ”politiska”. Detta öppnar onekligen upp många möjligheter i jämförelse med att se populism utifrån dess mer pejorativa association som delar genealogier med idéer kring ”massan”. Det innebär också möjligheten att se populismen som en succesiv och gradvis föränderlig process eller rörelse som inte behöver värdera olika politiska eller populistiska strömningar utan istället erkänner denna logiks ständiga närvaro i politiken och söker att förvalta den. Detta betyder i grunden att all politik i en mindre abstrakt förståelse är mer eller mindre populistisk. Detta har självklart politiska konsekvenser på hur man kan se den ”överdeterminerade” demokratiska medborgaren och hennes medverkan i samhället i stort, eftersom varje politiskt subjekt skapas genom diskursernas konfiguration och vägleds genom den populistiska logikens ekvivalenskedjor. Detta ger också politiska konsekvenser för hur man ser på samhällskontraktet eftersom detta kontrakt på ett sätt förutsätter ett deltagande och en medvetenhet som Laclaus populismbegrepp inte kan bidra med – här finns det istället politiska viljor som går att forma och bereda väg för – men denna medvetenhet och politiska aktion appliceras mest genom den populistiska ”ingenjören” eller en populistisk ”igångsättare”.

Populism är alltså därför inte endast retorik eller en språklig konstruktion, utan i hög grad ett reellt fenomen, även fast våra språkliga närmanden till detta fenomen ibland inte kan sägas fånga in detta på ett tillräckligt bra sätt. Den mångtydighet som populismbegreppet därför är

och har varit föremål för är enligt Laclau på grund av fenomenets komplexitet, inte själva begreppet. Denna politiska diffusitet behöver därför förklaras för att populism som begrepp ska bli möjlig att förstå, vilket Laclau genom sin diskursteori i försöker göra. Samtidigt kan man tänka sig (som María Pía Lara även diskuterar) att ett så kallat grundbegrepp i Kosellecks mening, vars historiska förståelse i hög grad ideologiserats, demokratiserats, politiserats och temporaliserats aldrig kan förklaras fullt ut – även om ett sådant fenomen som begreppet pekar på har förklarats till en tillräcklig nivå för att hjälpa begreppets bestämda mening. Utifrån detta blir populism ett begrepp som absolut skulle kunna vara ett grundbegrepp, även fast det är ett förhållandevist nytt begrepp som uppkom efter den så kallade *Schwellenzeit* och därmed inte skulle platsa i *Geschichtliche Grundbegriffe*, men också i Connollys mening ett i grunden omstritt begrepp. Om man endast använder sig av Laclaus begrepp och går med på anspråket att etablera det som en politisk logik eller ett *a priori* analytiskt sådant, skulle man kunna undgå denna omstriddhet, samtidigt som Connolly visar att en analytisk/syntetisk uppdelning stöter på problem.¹⁰¹ Det blir ännu mer problematiskt att enas om vilket yttre populistiskt fenomen som är ”det riktiga” om man inte helt och hållet utgår från Laclaus diskursteori.

Genom Hansteens artikel kan därför Laclaus populismbegrepp möjligen bli ett essentially *confused* concept eftersom ett i grunden omstritt begrepp såsom demokrati är omstritt men det fortfarande finns en sorts uppskattande normativ enhet (”det här är demokrati!”). Detta saknas dock helt i populismen, även fast Laclau trots det försöker rekonstruera populismens historiska ”positiva” förståelse i ett försök att göra begreppet återigen aktuellt för vänstern och dess överlevnad i det diskursiva landskap som i hög grad dikteras av den tredje vägens accepterande av nyliberalismen, eller de högerpopulistiska konsekvenser som oundvikligen följer detta. Ju längre jag kommit i undersökningen har jag också funderat över det faktum att den ”tredje vägen” är en populistisk tom signifikant, eller åtminstone flytande, och därmed är tillräckligt ”populistisk” i Laclaus mening för att ta över och hegemoniskt erövra ett möjligt radikaldemokratiskt alternativ.

Precis som Aníbal F. Gauna håller jag med om att Laclaus begrepp funkar bäst när man talar om dess ”mobiliserande” funktion mer än dess analyserande, eftersom det fortfarande är ett begrepp som oundvikligen vilar på Essex-skolans diskursteori. Att försöka förklara denna

---

¹⁰¹ Connolly 1993, s. 19-22.

ontologiska realitet som begreppet pekar på är säkert möjligt med andra ord, men det är svårt att acceptera Laclaus populismbegrepp helt utan denna teori.¹⁰²

Laclaus sammanslagning av populismen med politiken (och alla ”sociala kamper”) betyder som tidigare diskuterat att det populistiska finns i alla sociala och kulturella sammanhang. Är det i detta avseende då ens fruktbart att använda begreppet populism eftersom det i lika hög grad skulle kunna betecknas som något annat? Ja, i en mån går det att säga det om man utgår från att Laclau ser det diskursiva landskapet som omformbart och att han vill utnyttja detta tillfälle. Samtidigt finns det andra termer som är närliggande (eller som Laclau skulle göra, referera till Wittgensteins ”familjelikheter”) såsom universalism, folklighet eller i en viss snäv mening möjligen demokrati. Men det universella i Laclaus mening (kontra det partikulära) är samtidigt något som är till viss grad tömt på dess innehåll för att möjliggöra politiska subjekt och dess meningsprojicerande, och därmed etablera en ekvivalenskedja. Detta talar därför för att begreppet populism kanske trots allt är det som för Laclau är strategiskt mest tillämpligt att använda – och omforma.

---

¹⁰² Connolly beskriver Laclaus ”chains of equivalence” som ”collective assemblages across differences”. Simon Critchley & Oliver Marchart (red.), *Laclau: a critical reader* (London: Routledge, 2004), s. 167.

Käll- och litteraturförteckning

Acha Omar, "From Marxist to Post-Marxist Populism: Ernesto Laclau's Trajectory within the National Left and Beyond.", *Historical Materialism: Research in Critical Marxist Theory* 28:1 (2019), s. 183-214.

Barr, Daniel & Palme, Joakim "Ingen talar om att Sverige inte längre är en välfärdsstat", *Dagens Nyheter* (DN) 20/12 2020, <https://www.dn.se/debatt/ingen-talar-om-att-sverige-inte-langre-ar-en-valfardsstat> [hämtad 2021-05-22].

Canovan, Margaret, *Populism: First Edition* (New York: Harcourt, 1981).

Connolly, William E., *The Terms of Political Discourse* (1974), 3. uppl. (Oxford: Blackwell, 1993).

Critchley, Simon & Marchart, Oliver (red.), *Laclau: a Critical Reader* (London: Routledge, 2004).

Gauna, Aníbal F., "Explaining Populism Beyond Laclau: A Historical-Comparative Assessment of On Populist Reason", *Thesis Eleven* 140:1 (2017), s. 38–55.

Giddens, Anthony, *The Third Way and Its Critics* (Cambridge: Polity, 2000)

Giddens, Anthony, *Tredje Vägen: Om socialdemokratins förnyelse*, 1 uppl, översättning: Lillemor Jonsson (Stockholm: Atlas, 1999).

Greider, Göran & Linderborg, Åsa, *Populistiska manifestet* (Stockholm: Natur & Kultur, 2017).

Hancox, Dan "Why Ernesto Laclau is the Intellectual Figurehead For Syriza and Podemos", *The Guardian* 9/2 2015, <https://www.theguardian.com/commentisfree/2015/feb/09/ernesto-laclau-intellectual-figurehead-syriza-podemos> [hämtad 2021-05-02].

Hansteen, Hans Marius, "Populism as an Essentially Contested Concept Or: On the Dangers of Centrism.", *Nordicum-Mediterraneum* 15:1 (2020).

Jonsson, Stefan (red.), *Samtida Politisk Teori* (Hägersten: Tankekraft, 2015).

Koselleck, Reinhart, *Erfarenhet, tid och historia: om historiska tiders semantik* (Göteborg: Daidalos, 2004).

Laclau, Ernesto & Mouffe, Chantal, *Hegemonin och den socialistiska strategin*, övers. Carl-Michael Edenborg (Göteborg: Glänta & Vertigo, 2008).

Laclau, Ernesto, *Emancipation(s)* (New York: Verso, 1996).

Laclau, Ernesto, *On Populist Reason* (New York: Verso, 2018).

Laclau, Ernesto (red.), *The Making of Political Identities* (New York & London: Verso, 1994).

Lara, María Pía, "A Conceptual Analysis of the Term 'populism'." *Thesis Eleven* 149:1 (2017), s. 31–47.

Marchart, Oliver, *Thinking antagonism. Political ontology after Laclau* (Edinburgh: Edinburgh University Press Ltd, 2018).

Moffitt, Benjamin, *The Global Rise of Populism: performance, political style and representation* (Stanford, California: Stanford University Press, 2016).

Mouffe, Chantal, *Om det politiska*, övers. Oskar Söderlind (Hägersten: Tankekraft, 2008).

Mouffe, Chantal, *Till vänsterpopulismens försvar*, övers. Oskar Söderlind (Hägersten: Tankekraft, 2019).

Richter, Melvin & W. Richter, Michaela, "Introduction: Translation of Reinhart Koselleck's "Krise," in *Geschichtliche Grundbegriffe*", *Journal of the History of Ideas* 67:2 (2006), s. 343-356.

Rovira Kaltwasser, Cristóbal, Taggart, Paul A., Ochoa Espejo, Paulina & Ostiguy, Pierre (red.), *The Oxford Handbook of Populism*, (Oxford: Oxford University Press, 2017).

Palonen, Kari, "Contingency, Political Theory and Conceptual History", i Fernández Sebastian, Javier (red.), *Political concepts and time : New approaches to conceptual history* (Santander: Cantabria University Press, 2011).

Winther Jørgensen, Marianne & Phillips, Louise, *Diskursanalys som teori och metod* (Lund: Studentlitteratur, 2000).